

לחיותינו כהיום הזה

וַיִּצְוֵנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים לְחֵיתָנוּ כְּהַיּוֹם הַזֶּה: (דברים ו כד).¹

כתר יונתן דברים פרשת ואתחנן פרק ו - להחיותנו

וְצוּוּהוּ עֲלֵינוּ יי לעשות את כל החוקים האלה ליראה מן לפני יי אלהינו לטוב לנו כל הימים להחיותנו כעת היום הזה.²

אבן עזרא דברים ו כא – מפרשות מצרים לחיות המצוות

ואמרת - כי השם פדנו מבית עבדים, והנה עשה לנו זאת הטובה, והנה חייבים אנחנו ליראה את שמו, כי כבר הכרנו, כי הוא הטיב לנו, ועוד ייטיב לנו להחיותנו, כי מצותיו חיים הם למוצאיהם.³

רמב"ן דברים ו כ – גמול הטוב הוא במצוות עצמן

וצוה בתשובת השאלה הזאת, שנגיד לשואל כל ענין יציאת מצרים. והכוונה בזה, הוא הטעם במה שאמר בעשרת הדברות (לעיל ה ו) אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כי יתכוון שנודיע לבן השואל כי ה' הוא הבורא והחפץ והיכול כאשר נתבאר לנו ביציאת מצרים. וזה טעם "לענינו", כי אנחנו היודעים ועדים מן האותות והמופתים שראינו שם כי השם אלהינו הוא האלהים בשמים ובארץ ואין עוד מלבדו, כי כל זה יודע ביציאת מצרים כאשר פירשתו בדבור הראשון (שמות כ ב).⁴

והנה ראוי לנו לתת כבוד לשמו, כי הוא בוראנו ואשר הגדיל חסדו עמנו. ויצונו לעשות את החוקים האלה הנזכרים בעדות חוקים ומשפטים, ליראה אותו בעשותנו העדות זכר לנפלאותיו, לטוב לנו בעשיית החוקים כי טובים הם, אין בהם חוק שתהיה בו רעה כלל, אע"פ שלא נתברר טעמם לכל. לחיותנו כהיום הזה במשפטים, כי בכללם נחיה, וכולם טובים אין בהם רעה כלל. אבל כולם גורמים חיים טובים בסוף. והנה אנחנו חייבין לעשות רצון הבורא, שהוא אלוהינו ואנחנו עמו וצאן ידיו, ואין בכל מצותיו רק טוב. ועוד, שתהיה לנו צדקה לפני ה' אלוהינו, ויתן לנו שכר טוב בעשיית כל המצוות האלו. קרא גמול המצוות "צדקה", כי העבד הקנוי לרבו שהוא חייב לעבוד אותו, אם יתן עוד שכר בעבודתו צדקה יעשה עמו.⁵

¹ ראו כל הפרשה שם בסוף פרק ו שקטעים ממנה מובאים בהגדת ליל הסדר: "כִּי יִשְׁאַלְךָ בֶּןְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעֲדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֲתָכֶם: וְאָמַרְתָּ לְבֶןְךָ עֲבָדִים הָיִינוּ לַפְּרָעָה בְּמִצְרַיִם וַיִּצְיָאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: וַיִּתֵּן ה' אוֹתוֹת וּמִפְתֵּיִם גְּדֹלִים וְרַעִים בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ: וְאוֹתוֹנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הַבִּיא אֶתְנוּ לְתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם: וַיִּצְוֵנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים לְחֵיתָנוּ כְּהַיּוֹם הַזֶּה: וְצִדְקָה תִּהְיֶה לָנוּ כִּי נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת לְפָנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּנוּ. שׁוֹרְשׁוֹ שֶׁל "לְחֵיתָנוּ" הוּא בִּיצִיאַת וּפְדוּת מִצְרַיִם וְהַמְשָׁכָה בִּישִׁיבַת עִם יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצוֹ כִּבְן חוֹרֵין בְּחוּמֵי בְרוּחַ. אֲךָ אֲנוּ נֹרְשָׁה לְעַצְמָנוּ לְהַפְלִיג לְנוֹשֵׂא הַחַיּוֹת בְּכָל הַכּוּוֹנִים שֶׁהֵרִי בִּשְׁבַת נַחְמוּ אֲנוּ עוֹמְדִים וְזוֹקְקִים לְחַיִּים וְנַחְמָה.

² כתת יונתן הוא תרגום חזרה לעברית של תרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל על התורה (נקרא גם תרגום ירושלמי), שערך ר' יעקב מנחם וורטהיים. במקור, בתרגום הארמי המילה "לחיותנו" מתורגמת "לקיימותנו" (ובאונקלוס "לקיימותנו"). בתרגום חזרה לעברית נוספה האות ה"א "להחיותנו". כך גם מצאנו במקורות אחרים שאולי לא דייקו בין "לחיותנו" ל"לחיותנו", ונראה שאין הבדל משמעותי בין שניהם, אלא שהצליל "להחיותנו" נשמע מעניין ומליצי.

³ אבן עזרא כדרכו בקצרה, את מה שנראה באריכות ברמב"ן להלן. יציאת מצרים היא "הטובה" הגדולה שעשה הקב"ה לישראל, היא החיות הראשונה, אבל החד-פעמית, אשר דורשת זכרון מתמיד. אליה נוספה חיות המצוות המלוות את האדם יום-יום: "כִּי־חַיִּים הֵם לְמִצְוָתָהֶם" (על פי פסוק במשלי ד כב). ראו גם פירושו לשמות כ א, עשרת הדברות, ושם אכן האריך אבן עזרא מאד.

⁴ פירוש רמב"ן זה הוא על פסוק כ, אך נראה שהוא מנסה להסביר את כל הקטע שהבאנו בהערה 1 לעיל, היינו את פסוקים כ-כח בסוף פרק ו בדברים, את פרשת "כי ישאלך בןך". יציאת מצרים היא עדות לבריאת העולם וסיבה מרכזית לאמונה בבורא עולם. אך בכך לא די. נראה שבאריכות דבריו מבקש רמב"ן לומר שההגדה לבן, התשובה ל"והיה כי ישאלך", לא צריכה להצטמצם בסיפור יציאת מצרים, אלא לגלוש ממנה לסיפור התורה ועולם המצוות. האם אנחנו מנסים לקיים רעיון זה בהגדה? האם זו התשובה לבן החכם? ראו הגדה של פסח לרשב"ץ (רבי שמעון בן צמח דוראן, בעל ספר התשב"ץ, מיורקה-אלג'ר מאה 14-15) שאמנם משלב את הפסוקים שהבאנו לעיל בתשובה לבן החכם. וראו גם פירוש אלשיך לפסוק שבאש הדף.

⁵ הטוב, החיות המתמדת, הוא קיום המצוות ולימוד התורה. רמב"ן מדגיש את המילה "טוב" לא פחות מאשר את "לחיותנו". אלא שבכך הוא נכנס לבעיית שכר ועונש. רמב"ן מנסה לגשר ולאזן בין הציפייה לשכר ובין עשיית המצוות לשמן, ללא שום ציפייה לגמול או תמורה, זולת עצם קיום המצווה. המצוות הן טובות לנו וגורמות לחיותנו: "בכללם נחיה, וכולם טובים אין בהם רעה כלל". אז אולי זה עצמו השכר? אומר רמב"ן: לא, בנוסף לעצם קיום המצווה והחיות שבכך, יש גם שכר מהקב"ה: "ויתן לנו שכר טוב בעשיית כל המצוות האלה". אלא ששכר זה איננו אלא "צדקה". כי אנו כעבדים שבעצם אין להם שום זכות קניין ומה שקנה עבד קנה רבו. ראו אבות דרבי נתן נוסח א פרק ה: "אנטיגנוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק הוא היה אומר אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב

ספר החינוך מצוה ל (לב) – שלא ליטע לשוא

משורשי מצוה זו, לדעת בני אדם ולקבוע בנפשותם ולחזק האמונה בלבבותם, כי האל ברוך הוא אשר בשמים ממעל, חי וקיים לעד - אין קיום כקיומו. וראוי ומחויב עלינו בזוכרנו שמו הגדול על מעשינו ועל דבורינו, לזכור באימה ביראה ברתת ובזיע. ולא כמהתלים ומדברים בדבר קל כמו הדברים ההווים ונפסדים ואינם נשארים בקיומם כמונו אנחנו בני אדם ושאר דברי העולם השפל. על כן לקבוע הענין הזה בלבבנו ולהיות יראתו על פנינו לחיותנו ולזכותנו, חייבנו במצוה הזאת לבל נזכיר שמו הקדוש לבטלה.⁶

מסכת ברכות סא ע"ב – משל השועל והדגים

תנו רבנן: פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה. אמר ליה: עקיבא, אי אתה מתיירא מפני מלכות? אמר לו: אמשול לך משל, למה הדבר דומה - לשועל שהיה מהלך על גב הנהר, וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום, אמר להם: מפני מה אתם בורחים? אמרו לו: מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם. אמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה, ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם?⁷ אמרו לו: אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות? לא פקח אתה, אלא טיפש אתה! ומה במקום חיותנו אנו מתיראין, במקום מיתנתנו על אחת כמה וכמה!⁸ אף אנחנו, עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה, שכתוב בה: "כי הוא חייד ואורך ימיד" (דברים ל כ) - כך, אם אנו הולכים ומבטלים ממנה - על אחת כמה וכמה. אמרו: לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים, ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אמר לו: פפוס! מי הביאך לכאן? אמר ליה: אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה, אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים.¹⁰

שם – בכל נפשך

בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת שמע היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים. אמרו לו תלמידיו: רבינו, עד כאן? אמר להם: כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך - אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי: מתי יבא לידי ואקיימו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימו? היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שיצאה נשמתך באחד. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: זו תורה וזו שכרה? "ממתים יך" ה' ממתים מן ה' (תהלים יז יד) - אמר להם: חלקם בחיים.¹¹ יצתה בת קול ואמרה: אשריך רבי עקיבא שאתה מזומן לחיי העולם הבא.¹²

על מנת לקבל פרס אלא היו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם כדי שיהיה שכרם כפול לעתיד לבוא". ומשם נולדה המחלוקת הגדולה עם הצדוקים והבייתוסים. וכבר הסביר מי שהסביר שעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, זהו כעבד עברי שיש לו קניין, ואילו עבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, זהו עבד כנעני שאין לו קנין ומה שקנה עבד קנה רבו. בתשעה באב כתבנו על [עבד שמכרו רבו](#), וכאן אולי התיקון (נחמה?). רק שלא נחזור להיות כעבד כנעני שיוצא בשן ועין ...

⁶ חיותינו כאן, בעולם הזמני והשפל, עם הדברים "ההווים ונפסדים", מותנית בכך שאנחנו מוקירים, יראים ומכבדים את אותם דברים נצחיים וקיימים לעולם שאינם נפסדים בקיומם כמונו אנחנו בני אדם. האדם הזמני ו"הנפסד" מצטווה להעריך ולכבד את הדברים שבאו לפניו ויישאו אחריו וממילא את מי שבראם והוא נצחי. שימו לב שדברים אלה של ספר החינוך הם על האיסור להישבע לשוא ולא על הפסוקים שלנו. שבועה לשוא היא התחברות אל הדברים הנפסדים, היא הפך מ"לחיותנו".

⁷ לא ברור במשל, מהו "כשם שדרו אבותי עם אבותיכם"? הדגים הרי נבראו לפני החיות ונבראו למים. ראו פירוש מהרש"א כאן.

⁸ ראו דברינו [משלי חיות במדרש](#) בפרשת וישלח, שם הבאנו את מירב משלי החיות שמצאנו בספרות חז"ל ובמפרשים.

⁹ הפסוק מדבר על הקב"ה ולא ישירות על התורה: "לאֲהַבֶּה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַ בְּקִלּוֹ וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיד וְאֶרְךָ יָמֶיךָ וְכוּ'". זהו קצת פלא שהדרשן מביא דווקא פסוק זה. שני פרקים משם, בדברים פרק לב פסוקים מו-מז אומר משה: "... שִׁימוּ לְבַבְכֶם לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מְעִיד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוּ אֶת בְּנֵיכֶם לְשִׁמֵר לְעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: כִּי לֹא דָבָר רַק הוּא מִכֶּם כִּי הוּא חַיִּים וּבְדַבְּרֵי הַזֶּה תִּאָּרְכוּ יָמִים עַל הָאָדָמָה וְכוּ'". זהו נראה פסוק מתאים יותר. אפשר שיד המעתיקים והביתר-זעזערים נגעה כאן.

¹⁰ על אחריתו של ר' עקיבא בבית האסורים, ראו דברינו [יום פטירת ר' עקיבא](#) ביום הכיפורים.

¹¹ שזה המשך הפסוק: "ממתים יך" ה' ממתים מן ה' חלקם בחיים". וכאן יש תמיהה או משחק מתוחכם של הדרשן. שהרי הפסוק מדבר על מתים (אנשים חיים) ולא על מתים. ראו פירוש דעת מקרא על הפסוק. לעומתו, ראו פירוש רש"י ושטיינזלץ בגמרא כאן. אפשר שיש כאן משחק פונטי פשוט שהרי מתים ומתים נשמע כמעט אותו הדבר (בפרט למי שמאריך ומדגיש בשו"א נע). ואפשר שיש כאן רעיון עמוק יותר והמאיר עינינו יבורך בכל מילי דמיטב.

¹² אולי בהמשך למה שהבאנו בשם ספר החינוך לעיל, רבי עקיבא מאמין שחיותנו היא כאן בעולם הזה, ללמוד תורה ולעבוד את ה'. כך בפשטות. אבל עבודה זו היא גם "בכל נפשך", גם אם התוצאה היא מסרקות של ברזל. ואי לכך, על כורחנו נאמר שההבטחה המלאה של "חיותנו כיום הזה" היא "חלקם בארץ החיים". הגמול והשכר הסופי הוא בעולם הבא. אך לא רבי עקיבא אומר זאת, אלא בת קול. וחכמים אחרים אף הרחיקו לכת ואמרו: "שכר מצווה בהאי עלמא ליכא". ראו בגמרא קידושין לט ע"ב בן שאבי

מדרש תנאים לדברים ו ט וכתבתם – חיי העולם הזה

"ואותנו הוציא משם" - מכאן אמרו: בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים. שלא את אבותינו בלבד גאל, אלא אף אותנו, שנאמר: "ואותנו הוציא משם". "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה" - מגיד שלא ניתנו המצוות אלא ליראה את ה',¹³ שנאמר: "ליראה את ה' אלהינו לטוב לנו כל הימים" - זה חיי העולם הבא שכולו טוב. "לחיותנו כיום הזה" - חיי העולם הזה.¹⁴

פירוש חזקוני דברים ו כד – חיי העולם הבא

לטוב לנו לחיותנו כהיום הזה – פירוש, נהיה אותם הנוחלים כל הימים, שהם חיי העולם הבא. ודבר זה, תשובה לסכלות ולחוסר דעת המינין ששואלין לישראל: למה לא פירש משה בדבריו לישראל שיירשו גן עדן והבאת העולם הבא, אם יקיימו התורה.¹⁵

מורה הנבוכים חלק ג פרק כז – לחיותנו כאן, לטוב לנו בבא

כונת כלל התורה שני דברים, והם: תיקון הנפש, ותיקון הגוף ... ודע ששתי הכוונות האלה, האחת מהן בלא ספק קודמת במעלה והוא תיקון הנפש, רוצה לומר נתינת הדעות האמתיות. והשנית קודמת בטבע ובזמן, רוצה לומר תיקון הגוף, והוא הנהגת המדינה ותיקון עניני אנשיה כפי היכולת.¹⁶ וזאת השנית היא הצריכה יותר תחילה.¹⁷ ... וכבר כתבה התורה שני השלמויות והגידה אלינו שתכלית אלו התורות כולם היא להגיע אליהם. אמר יתברך: "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלהינו לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה". והקדים הנה השלמות האחרון לפי מעלתו כמו שבארנו שהוא התכלית האחרון, והוא אמרו "לטוב לנו כל הימים" ... והוא שאמרו: "למען ייטב לך לעולם שכולו טוב והארכת ימים לעולם שכולו ארוך".¹⁸ כך אומר: "לטוב לנו כל הימים" ... רוצה לומר להגיע אל עולם שכולו טוב וארוך והיא העמידה המתמדת. ואומר: "לחיותנו כהיום הזה", זאת העמידה הגשמית הראשונה הנמשכת קצת זמן, אשר לא תשלם מסודרת אלא בקבוץ המדיני כמו שבארנו.¹⁹

שלח אותו לקיים מצוות שילוח הקן. אם כך, אנו חוזרים לדברי רמב"ן בו פתחנו שמבחינו בין השכר ובין החיות בעצם קיום המצוות ולימוד התורה.

¹³ ראו בראשית רבה מד א על הפסוק וה' ניסה את אברהם, בעקידה: "רב אמר: לא נתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות. וכי מה איכפת לו לקב"ה למי ששוחט מן הצואר, או מי ששוחט מן העורף? הוי: לא נתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות". ורמב"ן בדברים כב ו במצוות שילוח הקן הרחיב במוטיב זה בוויכוחו עם הרמב"ם בנושא טעמי המצוות – ראו בדברינו [על מידות גזירות וטעמי המצוות](#). ואנו נזכיר שיש גם עשייה מאהבה ולא רק ביראה. ראו בדברינו [עשה מאהבה עשה מיראה](#) בפרשת עקב.

¹⁴ אנחנו חוזרים למשמעות הפסוקים בהקשר עם יציאת מצרים ולהבחנה בין טוב ושכר ובין חיות. טוב ושכר, בפרט אלה הסופיים והאמיתיים, הם רק בעולם הבא, כאשר האדם עומד בפני מי ש"הכל יוכל וכללם יחד" ועושה את החשבון הסופי והכולל. אבל החיות היא בעולם הזה. ועל דואליות זו כבר אמרו חכמים: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה" (מסכת אבות פרק ד משנה יז). שוב, נראה שחזרנו לדברי רמב"ן לעיל ושוב בהקשר התשובה לבן החכם בהגדה שהערנו לעיל. אך בעיון במדרש המלא, נראה שהוא קדם לכולם בקריאה המורחבת של פרשת "כי ישאלך" ומתן תשובה מלאה לבן החכם – לכל הבנים.

¹⁵ פירוש חזקוני (חזקיה בן מנחם, מבעלי התוספות, המאה ה-13, צרפת) הולך, אולי ברוח זמנו, צעד גדול בכיוון שכל החיות האמיתית היא חיי העולם הבא. חז"ל לדורותיהם שבקשו למצוא סימוכין בתורה לכל הרעיון של העולם הבא, לא הפקיעו את "לחיותנו כיום הזה" מעולם תורה ומצוות. אבל הפרשנים הראשונים לא היססו להפקיע גם פסוק זה מהחיים כאן עלי אדמות. ראו בהמשך דבריו של חזקוני שם שהוא מסביר שכל מה שכתוב בתורה על גמול חומרי ("ונתתי עשב בשדך לבהמתך" וכו') הוא: "כדי להשמיע דבר השווה לכל לאנשים ולנשים ולטף, ולחכמים ולשאינם חכמים כדי להמשיך את לבם ליראה". וכך גם לגבי העונשים. ראו דבריו שם שהפליג את הפסוק שלנו לעולמות אחרים תרתי משמע. לגבי השכר, אפשר לדון. אך לגבי העונשים אכן ראינו שהתקיימו לאורך הדורות ככתבם וכלשונם, כפשוט הפסוקים ויותר.

¹⁶ ראו שיטת רמב"ן לגבי מהות המצוות שנצטוו במרה, בדרך מיציאת מצרים אל מתן תורה בהר סיני, שהם: "הנהגות ויישוב המדינות", "משפטים יחיו בהם", "ושינהגו שלום עם הבאים במחנה למכור להם דבר" (רמב"ן שמות טו כה, וכך גם בפרשתנו, רמב"ן שהבאנו בראש דברינו בקטע לפני הקטע שהבאנו). כך בדומה גם ה"חוק ומשפט" ששם יהושע בשכם (יהושע פרק כד). ראו בדברינו [מצוות שניצטוו במרה](#) בפרשת בשלח.

¹⁷ השלמות או התיקון החומריים-חברתיים, מה שהרמב"ם קורא תיקון הגוף, אינם יכולים להיעשות אלא "בקבוץ המדיני ... תיקון ענייני בני אדם קצתם עם קצתם, בהסיר העול ובקנות המדות הטובות המעולות עד שתתכן עמידת אנשי הארץ והתמדתם על סדר אחד להגיע כל אחד מהם אל שלמותו הראשון". הסדר האישי והחברתי הוא הבסיס לשלמות הדעות והאמונות, שהיא המטרה האמתית, שהיא "לחיותנו כהיום הזה". "לטוב לנו כל הימים" גיע מתי שיגיע.

¹⁸ ראו גמרא קידושין לט ע"ב וכן חולין קמב ע"א, בעקבות המקרה הקשה שראה ר' יעקב את הבן שקיים מצוות אביו ושילוח הקן, שתי מצוות שעליהן נאמר "למען ייטב לך והארכת ימים", ונפל מהסולם ומת.

¹⁹ בשיטת הרמב"ם, שתי ההבטחות בתורה: "לטוב לנו כל הימים", "ולחיותנו כהיום הזה", מתייחסות לשני "טוב" משלימים אך שונים, שהם שני תיקונים, תכליות, מעלות, שהתורה מצווה לנו לשאוף אליהם: השלמות השכלית-פילוסופית – שלמות הדעות, והשלמות האישית-חברתית-מדינית. ברור שהראשונה היא גם הראשונה בחשיבותה, השנייה היא אמצעי להגעה לראשונה ולפיכך

מדרש משלי (בובר) פרשה ו סימן ה – כוחה של הצדקה²⁰

שאלו תלמידיו את ר' עקיבה: אי זו היא גדולה, תשובה או צדקה? אמר להם: תשובה, שהצדקה פעמים נותנה למי שאינו כדאי, אבל התשובה מעצמו הוא עושה אותה.²¹ אמרו לו: רבי, והלא כבר מצינו שהצדקה גדולה מן התשובה! באברהם הוא אומר: "ויחשבה לו צדקה" (בראשית טו ו), ובמקום אחר הוא אומר: "וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל החוקים האלה" (דברים ו כה). ולא עוד, אלא שבא דוד ופירש: "צדקתך כהררי אל" (תהלים לו ז).²²

ילקוט שמעוני תהילים רמז תתמא, תפילה למשה איש האלהים

"בבוקר יציץ וחלף" - רבנן אמרין: אלו ישראל, למה? ש"לערב ימולל ויבש" - אלו אומות העולם. רבי אבא בר כהנא אמר: כולו ישראל. "בבוקר יציץ וחלף" - לעולם הבא, למה? ש"לערב ימולל ויבש" - בעולם הזה: "שתה עונותינו לנגדך" - בכל שעה שתה עונותינו. ואם מבקש אתה להחיותנו - "עלומנו למאור פניך" - אותה שעה אנו הולכים למאור פניך.²³

שבת שלום

ושנוכה לראות בנחמת ציון, גאולת ישראל ובנין ירושלים

מחלקי המים

מים אחרונים: תם ולא נשלם. ראו הגדת רשב"ץ שמביא את כל הפסוקים של פרשת "כי ישאלך בנך" (ראו הערה 1 בתחילת דברינו) ולא כהגדות שלנו בהן דורשים רק עבדים היינו. ולפי דבריו שם, ופשט הפסוקים, התכלית של יציאת מצרים היא כינון עם ישראל בארצו ויחיה בה חיי רוח וחומר מתוקנים. ראו גם דבריו שם שהוא אומר שהפתיחה: "ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא", היא בעצם ברכת התורה.

חידוד וחייה: על מיתים (אנשים חיים) ולא על מיתים (בהערה 11 לעיל), כבר אמרו את החידוד הלשוני: עומדים - חיים, שוכבים - מתים. הסבירו. ראו חידוד נוסף: עומדים - לא שומרים שביעי, שוכבים - שומרים שביעי. פתרו.

פתרון החידוד: מְחַלְלו - מְחַלְלו

הזכירה אותה התורה ראשונה. אבל סדר הדברים למעשה הוא הפוך: קודם "לחיותינו" ואח"כ, בעולם האמת "לטוב לנו", כפי שהרמב"ם מסביר שם בהרחבה. ראו ההבדל הגדול מול הפרשנים בהם פתחנו. ראו גם דבריו המשלימים בהמשך חלק ג של המורה, פרק לא. ועכ"פ, לעניינינו, הציווי או ההבטחה "לחיותינו כהיום הזה", תלויים אך ורק במעשינו כאן עלי אדמות, בבניית חברה אנושית צודקת ומדינה מתוקנת. ובדרך זו של הרמב"ם הלכו פרשנים רבים כגון: אברבנאל, רבי בחיי בן אשר, אלשיך, בעל עקידת יצחק ועוד.

²⁰ התמקדנו במילה "לחיותינו" שבפסוק כד שהוא נושא הדין, לקראת סוף הדין נפנה את מבטנו אל פסוק כה הסמוך: "וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוות הזאת לפני ה' אלהינו כְּאֲשֶׁר צִוֵּנוּ".

²¹ ר' עקיבא מעדיף את התשובה על הצדקה משום שזו נעשית בינו לבין עצמו, נכון יותר בין האדם לקונו. ושערי תשובה לעולם פתוחים (דברים רבה ב יב, איכה רבה פרשה ג ועוד). ראו גם תחילת המדרש שם על "שכוחה של תשובה מגעת עד כסא הכבוד". מעלת הצדקה היא ברורה, אבל יתרונה הגדול שהיא בין אדם לחברו הוא גם חסרונה משום ש"האחר" שמעורב בה הוא לעתים "אינו כדאי", היינו אינו ראוי (נזקק) וכבר קלל ירמיהו את עם ישראל שיכשלו בעניים שאינם מהוגנים (בבא קמא טז ב).

²² תלמידיו של ר' עקיבא חולקים על רבם (כך מסתיים המדרש, ללא מענה של הרב) ומעלים את ערך הצדקה על פני התשובה, אך נראה שגם נותנים לה משמעות "גבוהה" יותר. הצדקה שנובעת ממצוות הצדקה ושאר המצוות היא, כפי שכבר ראינו במפרשים ובמדרשים לעיל, התגמול על שמירת המצוות. ראו דברים רבה ח ה, פרשת נצבים: "כך אמר משה לישראל אם שמרתם את התורה, לא על עצמכם אתם עושין צדקה בלבד, אלא עלי ועל עצמכם. מניין? שנאמר (דברים ו) וצדקה תהיה לנו - לי ולכם. אימתי? כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת". צדקה שמצדיקה את חיותנו וטעם קיומנו. אבל במדרש משלי הנ"ל וכן הוא במדרשים נוספים דוגמת בראשית רבתי פרשת ויחי, "צדקה" אצל אברהם ובפסוק בפרשתנו, צדקה היא במונח פשוט יותר: מצוות צדקה, עזרה לזולת, לעני ולמך, כפי שהארכנו לדון בדברינו **מצוות צדקה** בפרשת בהר **ונגלגל חוזר הוא בעולם** בפרשת ראה. צדקה כזו היא חלק מרכזי במה שהרמב"ם קורא "הקיבוץ המדיני" - "הנהגת המדינה ותיקון עניני אנשיה כפי היכולת".

²³ ורש"י מפרש "עלומנו" - נעורינו, כמו בן מי זה העלם. "שתה עונותינו לנגדך" ואת עלומינו את חטאת נעורינו שמת למאור פניך. אם מבקש אתה הקב"ה באמת לחיותינו, צריך אתה לסלוח למשוגות נעורינו ולמשובות ימי עלומנו. העלם בא לעולם ומנסה לכבוש ולנער אותו כחושב ואומר: "**בשבילי נברא העולם**" - ופועל במרץ חיות הנעורים ותסיסתם. החיות היא להפוך עלומים אלה למאור פנים. לקבל אותם במאור פנים. ובשמחת בית השואבה אומרים הזקנים שזוכים להשתתף בה: "אשרי ילדותנו שלא בישה את זקנותנו" (סוכה ג ע"א). חיות זו היא וודאי כאן ועכשיו.